

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.11.1990, sp. zn. 1 Cz 52/90, ECLI:CZ:NS:1990:1.CZ.52.1990.1

Číslo: 22/1992

Právní věta: Pro posouzení otázky, zda se v konkrétním případě náhrady škody na zdraví promítne do výpočtu náhrady za ztrátu výdělku zvýšené úsilí vynakládané poškozeným při překonávání zdravotních potíží jako následků úrazu (čímž dosahuje výdělku vyššího, než by mohl dosáhnout při běžném plnění svých pracovních povinností), je rozhodná ta skutečnost, zda zvýšené úsilí poškozeného ovlivňuje výši jeho výdělku, který je nebo by byl nižší než průměrný výdělek před vznikem škody. Není rozhodné, zda poškozený vykonává jinou práci než před úrazem, či nikoli. Poškozený může mít v důsledku poškození zdraví ztrátu na výdělku, i když se nezmění jeho pracovní zařazení, jestliže dosahuje pracovních výkonů nižších anebo sice stejných, ale při zvýšeném pracovním úsilí. V souvislosti s vlivem poškození zdraví na výkon zaměstnání se v rámci náhrady za ztrátu na výdělku odškodňuje snížení výdělku, zatímco v rámci náhrady za ztížení společenského uplatnění se odškodňuje omezení možnosti seberealizace a společenského uplatnění v návaznosti na výkon povolání (ve smyslu profese) bez přímé souvislosti s výší výdělku (odškodnění tu přichází v úvahu, i kdyby ke snížení výdělku nedošlo).

Soud: Nejvyšší soud ČR

Datum rozhodnutí: 30.11.1990

Spisová značka: 1 Cz 52/90

Číslo rozhodnutí: 22

Číslo sešitu: 6

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Náhrada škody, Náhrada za ztrátu na výdělku

Předpisy: 40/1964 Sb. § 445
§ 447

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Žalobce se domáhal náhrady škody na zdraví, která mu vznikla při dopravní nehodě zaviněné žalovanou 2. 8. 1984. Při nehodě utrpěl rozsáhlá zranění.

Okresní soud Praha - východ rozsudkem uložil žalované zaplatit žalobci 52 671,80 Kčs s 3 % úrokem od 14. 5. 1986 do zaplacení a počínaje 24. 11. 1987 platil mu měsíčně 1089,80 Kčs. Pokud se žalobce domáhal zaplacení 3 % úroků z částky 52 671,80 Kčs od 2. 8. 1984 do 13. 5. 1986, byla žaloba zamítnuta. Dále bylo rozhodnuto o náhradě nákladů řízení mezi účastníky navzájem a ve vztahu ke státu a o povinnosti žalované zaplatit soudní poplatek. Soud prvního stupně dovodil odpovědnost žalované za škodu na zdraví žalobce podle ustanovení § 427 o. z. v plném rozsahu. Na náhradě za

ztížení společenského uplatnění přiznal žalobci, po zvýšení náhrady o 200 % a po odečtení již poskytnutého plnění částku 13 500 Kčs, na náhradě za ztrátu na výdělků v individuální pracovní činnosti žalobce za dobu pracovní neschopnosti přiznal částku 5862 Kčs, na náhradě za ušlý podíl na hospodářských výsledcích 554 Kčs, na náhradě účelně vynaložených nákladů spojených s léčením 1119 Kčs, na náhradě za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti za dobu od 23. 2. 1985 do 23. 11. 1987 částku 31 636,80 Kčs a nadále od 24. 11. 1987 ve formě peněžitého důchodu 1089,80 Kčs měsíčně. Při posouzení důvodnosti uplatněného nároku na náhradu za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti vycházel soud prvního stupně ze zjištění, že žalobce i po úrazu pracuje ve své původní profesi jako zedník a vedle toho vykonával truhlářské práce na základě povolení národního výboru. Jeho výdělek v oboru profesích se oproti stavu v době před úrazem nesnížil, avšak podle znaleckých posudků z oboru zdravotnictví k dosažení tohoto výdělků vynakládá žalobce zvýšené pracovní úsilí (30 % při práci zedníka a 20 % při práci truhláře). K té části výdělků, dosahované po úrazu zvýšeným úsilím, soud prvního stupně při výpočtu náhrady za ztrátu na výdělků nepřihlížel a dospěl tak k rozdílu mezi výdělkem před úrazem a po něm ve výši 1 089,80 Kčs měsíčně.

K odvolání České pojišťovny, jako vedlejšího účastníka řízení, se věcí zabýval krajský soud v Praze. Po připuštění zpětvzetí odvolání do částky 1119 Kčs a zastavení odvolacího řízení v tomto rozsahu změnil svým rozsudkem rozsudek soudu prvního stupně ve vyhovujícím výroku tak, že žalobu ohledně částky 32 190,80 Kčs a ohledně peněžitého důchodu 1089,80 Kčs měsíčně od 24. 11. 1987 zamítl. Jinak v napadené části vyhovujícího výroku odvolací soud rozsudek prvního stupně potvrdil, změnil ho ve výroku o soudním poplatku a rozhodl o náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů. Odvoláním zůstal nedotčen zamítavý výrok ohledně 3 % úroku z částky 52 671,80 Kčs za dobu od 2. 8. 1984 do 13. 5. 1986 a vyhovující výrok rozsudku ohledně částky 4500 Kčs s přísl. Změnu rozhodnutí soudu prvního stupně odůvodnil odvolací soud tak, že uplatněný nárok na náhradu za nevyplacené podíly na hospodářských výsledcích v době pracovní neschopnosti žalobce (554 Kčs) není důvodný s ohledem na ustanovení § 31 odst. 1, 2 písm. b) dříve platného nařízení federální vlády č. 54/1975 Sb. a § 17 odst. 1 vyhlášky č. 45/1964 Sb. Opodstatněným neshledal ani nárok na náhradu za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti (31 636,80 Kčs a 1089,80 Kčs měsíčně). Vycházel z ustanovení § 447 odst. 1 o. z. a dovedil, že tzv. zvýšené úsilí je zpravidla odškodňováno již v rámci náhrady za ztížení společenského uplatnění a jen ve zcela výjimečných případech, kdy úraz znamenal tak hluboký zásah do fyzické nebo psychické sféry poškozeného, že výkon jakéhokoliv zaměstnání je spojen s vynaložením zvýšeného úsilí, nejsou takové následky úrazu obsaženy v náhradě za ztížení společenského uplatnění. Po zhodnocení důkazů provedených soudem prvního stupně, zejména znaleckého posudku MUDr. V. Č., a po doplnění řízení výsledkem tohoto znalce a výsledkem žalobce odvolací soud dospěl k závěru, že z hlediska pracovního uplatnění žalobce ve srovnání se zdravými pracovníky jde sice o mimořádný případ, avšak tato mimořádnost je dostatečně vystižena v tom, že žalobci bylo přiznáno trojnásobné zvýšení náhrady za ztížení společenského uplatnění. Přihlédl zejména k tomu, že ne každá pracovní činnost je u žalobce spojena se zvýšeným úsilím, neboť v řadě pracovních činností se vůbec nemusí projevit námaha, při které jde zejména o překonávání bolesti. Vyslovil názor, že náhrada za ztrátu na výdělků by žalobci příslušela teprve poté, kdyby v důsledku svého zdravotního stavu, vyvolaného úrazem, změnil své pracovní zařazení a v rámci nového pracovního uplatnění by dosahoval nižšího výdělků. Protože vynaložení zvýšeného pracovního úsilí v případě žalobce není spojeno s výkonem jakéhokoliv zaměstnání, nýbrž jen s určitými pracovními úkony, uzavřel, a že nejde o tak mimořádný případ, aby obtíže žalobce nebyly dostatečně vyjádřeny v náhradě za ztížení společenského uplatnění.

Nejvyšší soud České republiky rozhodl o stížnosti pro porušení zákona, kterou podal generální prokurátor ČR, tak, že rozsudkem odvolacího soudu, pokud jím bylo rozhodováno o náhradě za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti žalobce, byl porušen zákon.

Z odůvodnění:

Podle ustanovení § 445 o. z. se ztráta na výdělků, k níž došlo při škodě na zdraví, hradí peněžitým důchodem; přitom se vychází z průměrného výdělku poškozeného, kterého před poškozením dosahoval.

Podle ustanovení § 447 odst. 1 o. z. náhrada za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti nebo při invaliditě činí rozdíl mezi průměrným výdělkem před poškozením a výdělkem dosahovaným po poškození s připočtením případného invalidního důchodu nebo částečného invalidního důchodu.

Pokud by snížení výdělku bylo důsledkem nedostatečného plnění pracovních povinností poškozeným (§ 73 zák. práce) a nikoli jeho špatného zdravotního stavu způsobeného úrazem, není dána příčinná souvislost mezi poškozením zdraví a majetkovou újmou spočívající ve snížení výdělku. Takové snížení výdělku pak nelze odškodnit.

Podobně je třeba uvažovat i v případě, že poškozený po skončení pracovní neschopnosti naopak vynakládá zvýšené pracovní úsilí, spojené s překonáváním zdravotních potíží jako následku úrazu, nad rámec povinností vyplývajících z ustanovení § 73 zák. práce, a právě překonáváním takových mimořádných obtíží dosahuje vyššího výdělku, než by mohl dosáhnout při běžném plnění svých pracovních povinností s ohledem na svůj zdravotní stav (dále jen zvýšené úsilí). Důsledkem poškození zdraví je pak újma vyjádřena rozdílem mezi průměrným výdělkem před poškozením a výdělkem, kterého by poškozený dosahoval po úrazu při běžném pracovním úsilí odpovídajícím jeho zdravotnímu stavu.

Z těchto hledisek však odvolací soud v projednávané věci nevycházel. Jeho právní názor, že zvýšené úsilí vynaložené poškozeným k dosažení vyššího výdělku je až na výjimky zahrnuto v náhradě za ztížení společenského uplatnění, není správný (srov. k tomu rozhodnutí uveřejněné pod č. 8/1983 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek a rozhodnutí uveřejněné pod č. 46/1984 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

Rovněž není správný závěr odvolacího soudu, že zvýšené úsilí lze odškodnit v rámci náhrady za ztrátu na výdělků jen v tom případě, kdy zvýšené úsilí je spojeno s výkonem jakéhokoliv zaměstnání. Odvolací soud přehlížel, že tu nešlo o případ, kdy poškozený při běžném pracovním úsilí není schopen následkem úrazu docílit vůbec žádného výdělku, neboť vzhledem ke svému zdravotnímu stavu vyvolanému úrazem by bez mimořádného pracovního úsilí nemohl vykonávat jakékoli zaměstnání.

Neznamená to ale, že by zvýšené úsilí bylo v ostatních případech zohledněno v náhradě za ztížení společenského uplatnění.

Jestliže výkon práce zvýšeným úsilím se projevuje ve výši výdělku po úrazu, bere se toto zvýšené úsilí v úvahu při výpočtu náhrady za ztrátu na výdělků, a to tak, že při výpočtu náhrady za ztrátu na výdělků se nepřihlíží k části výdělku dosahovaného po úrazu právě zvýšeným úsilím. Pro posouzení otázky, zda se v konkrétním případě zvýšené úsilí do výpočtu náhrady za ztrátu na výdělků promítne, je proto rozhodná pouze ta skutečnost, zda zvýšené úsilí poškozeného ovlivňuje výši jeho výdělku, který je nebo, nebýt zvýšeného úsilí, by byl nižší než průměrný výdělek před vznikem škody. Pokud tomu tak je, musí být zvýšení úsilí vzato v úvahu, i když je spojeno jen s některými pracovními úkony, a to právě v tom rozsahu, v jakém se konkrétní zvýšené úsilí promítá ve výdělků. Není proto ani rozhodné, zda poškozený vykonává jinou práci než před úrazem či nikoli. Poškozený může mít v důsledku poškození zdraví ztrátu na výdělků, i když se nezmění jeho pracovní zařazení, jestliže dosahuje pracovních výkonů nižších, nebo sice stejných, ale při zvýšeném pracovním úsilí.

Náhrada za ztížení společenského uplatnění se poskytuje jednorázově a vyjadřuje především ztrátu či omezení dosavadních schopností poškozeného k uplatnění v životě a ve společnosti, tedy k účasti na těch formách společenského života, které slouží k rozvoji jeho osobnosti. V oblasti pracovní aktivity tedy bere v úvahu omezení v dalším výběru povolání nebo v nemožnosti určité povolání vykonávat, a to z hlediska ztráty předpokladů, které poškozený měl pro uplatnění v určité profesi.

V souvislosti s vlivem poškození zdraví na výkon zaměstnání se v rámci náhrady za ztrátu na výdělků odškodňuje snížení výdělků, zatímco v rámci náhrady na ztížení společenského uplatnění se odškodňuje omezení možnosti seberealizace a společenského uplatnění ve vazbě na výkon povolání (ve smyslu profese) bez přímé souvislosti s výši výdělků (odškodnění tu přichází v úvahu, i kdyby ke snížení výdělků nedošlo). Tyto dvě náhrady nejsou na sobě přímo závislé. To platí o vztahu náhrady za ztrátu na výdělků a náhrady za ztížení společenského uplatnění obecně, bez ohledu na to, zda se v souvislosti se ztrátou na výdělků projevuje zvýšené úsilí. Existence zvýšeného úsilí na uvedeném závěru nic nemění.

Protože odvolací soud v projednávané věci vycházel z nesprávného právního názoru ohledně podmínek vzniku nároku na náhradu za ztrátu na výdělků, nezabýval se důvodností tohoto nároku a jeho rozsahem ze shora uvedených hledisek. Porušil tak svým rozhodnutím zákon v ustanoveních § 6, § 120 odst. 1 a § 153 odst. 1 o. s. ř. ve vztahu k ustanovením § 445 a § 447 odst. 1 o. z.

Důvodné stížnosti pro porušení zákona bylo proto vyhověno, rozsudek odvolacího soudu, pokud jím byla zamítnuta žaloba o zaplacení 31 636,80 Kčs a o placení 1089,80 Kčs měsíčně od 24. 11. 1987 nadále, jakož i v závislých výrocích o náhradě nákladů řízení a o úhradě znalečného a soudního poplatku, byl zrušen a věc byla vrácena odvolacímu soudu k dalšímu řízení a k novému rozhodnutí.